

L'illa Robinson Crusoe (com es diu des del 1966) continua essent un indret tranquil. Hi ha uns 600 habitants, la majoria pescadors de llagostes.

Naufragat al paradís

Fa exactament 300 anys el vertader Robinson Crusoe fou alliberat de la seua illa-presó. Els investigadors han reconstruït ara com hi va sobreviure el pirata abandonat.

Què era això? A l'illa deshabitada del sud del pacífic, hi cremava un foc. L'endemà, el capità del vaixell pirata anglès Duke hi envià una tropa armada. Quan tornaren, el capità tingué dues sorpreses: un munt de llagostes i un ésser pelut.

El cos que pujà a bord el 2 de febrer

del 1709 era òbviament humà, però salvatge com un animal, descalç i cobert amb pell de cabra. Estava sumament excitat i balbotejava només paraules a mitges. Però foren suficients per a esdevenir immortals.

A la seua novel·la del 1719, Daniel Defoe posà a l'illenc el nom de Ro-

binson Crusoe. El vertader Robinson Crusoe, però, es deia Alexander Selkirk. Era escocès, el setè fill d'un sabater originari del poble de Lower Largo, prop d'Edimburg. Quatre anys i quatre mesos va passar en aquella illa ventosa Más a Tierra a l'arxipèlag de Juan Fernández, a 650 km de Xile. Estava tan sol com només un home pot estar. No va tenir ni un *Divendres*, com al llibre.

Selkirk no era cap naufrag com la figura de la novel·la. El seu capità, després de baralles permanents, senzillament el va abandonar. Desconcertat, va haver de veure com el seu vaixell navegava cap a l'horitzó. De béns de la civilització no li quedà sinó roba de llit, un ganivet, una destreal, un fusell, estris de navegació, una olla, tabac i una Bíblia.

Al tercer centenari de la seua readmissió a la societat humana, els inves-

tigadors poden mostrar finalment una imatge clara de la vida de Selkirk a l'illa. Creuen saber on habitava i com. Han localitzat objectes que li pertanyien. També es pot seguir la resta de la seua vida. El retrat del vertader Robinson no és sempre agradable, però sí que és típic de la mena d'homes que vagabundejaven aleshores pels oceans.

El mariner Selkirk era un pirata, un bevedor i batusser de poca corretja. Nascut en una família amb dificultats, quan tenia a penes 17 anys va fugir a la mar. Anava en cors per la Mediterrània i pel Carib furtant als espanyols i francesos. No era ximple, arribà a ser tripulant de navegació, però tenia un temperament difícil. Evidentment, no era mai ben acollit entre els homes; potser per això suportà la incomunicació de l'illa amb coratge.

David Caldwell, de 57 anys d'edat, és arqueòleg del museu nacional escocès d'Edimburg. De fet s'ocupa de la història d'Escòcia, i preferiblement des del despatx. Però quan el japonès Daisuke Takahashi, captivat per la figura de Robinson, el va incitar a viatjar a l'illa de l'abandonat per a fer-hi excavacions, no s'hi va poder resistir.

Sorprenentment, l'entusiasta Takahashi va trobar als Estats Units un finançador per a la seua expedició: la National Geographic Society. Ara necessitava un investigador com a company de lluita. Caldwell estava qualificat, ja que el seu museu guardava ni més ni menys dues de les relíquies de Selkirk: un got, que potser va tallar el pirata mateix, i una caixa

El Robinson Crusoe de l'escriptor Defoe es va inspirar en Alexander Selkirk.

de mariner d'origen nord-italià, que segons Caldwell havia pres per botí a la Mediterrània.

Més d'un mes passaren els homes a l'illa Robinson Crusoe, tal com es diu oficialment des del 1966. Continua essent un lloc tranquil. Hi viuen unes 600 persones, la majoria pescadors de llagostes. Hi ha dos camins de terra, amb prou feines una dotzena de vehicles, cap restaurant, cap bar. De tant en tant, hi ancoren creuers de camí de les Galápagos i Terra del Foc.

Els investigadors han informat de les troballes a la revista especialitzada *Post Medieval Archaeology*. Excavaren allí on Takashi, per viatges anteriors, suposava que hi havia el campament de Selkirk, en una clariana ben protegida, al pendent del volcà, a uns 300 metres d'altura, envoltada

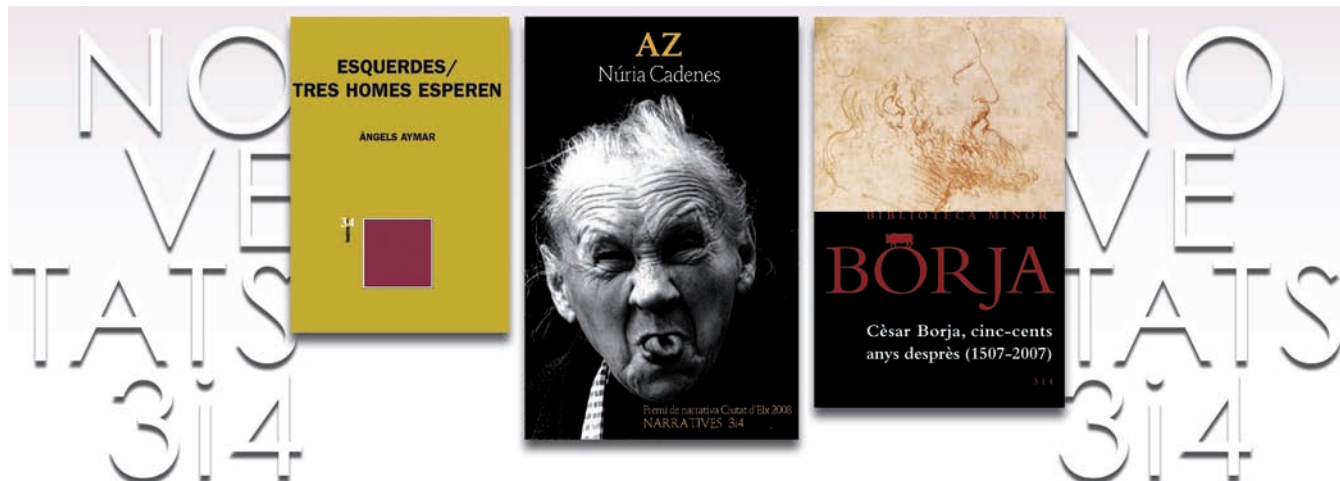
d'esbarzerars. Selkirk no visqué a la platja, era massa arriscat. Ell no va haver de témer per cap caníbal com el Robinson de la novel·la, però sí pels espanyols. L'haurien mort sense vacil·lar o l'haurien fet esclau de les mines.

Els investigadors toparen prompte amb restes d'una cambra de municions espanyola —el 1750 els espanyols ocuparen de nou l'illa per evitar que els seus enemics tornaren a trobar-hi refugi. Però a la cambra Caldwell hi troba dues fogueres antigues i restes d'ossos carbonitzats.

Al voltant, els investigadors detectaren clots de terra, on aparentment hi havia hagut fustes. Potser Selkirk hi va construir una cabana. Quan Caldwell va garbellar la terra arplegada, va descobrir la prova més forta de la presència de Selkirk: una peça de bronze angular acabada en punta d'1,6 centímetres de llarg. Al principi no atorgà cap importància a la troballa. Però després hi caigué: el metall tenia la mateixa forma que la pota d'un compàs de punta fina que, com és sabut, pertanyia als estris de navegació de Selkirk.

El naufrag, creu Caldwell, utilitzà el compàs com a instrument per a tantes funcions que al final l'espatllà. Un test metal·lúrgic indicà que el metall podia ser de Cornualla. "Açò —diu l'investigador— és una prova com n'hi ha poques en arqueologia."

Del campament estant, Selkirk tenia un pujada vertiginosa des dels 300 metres d'altura fins a la cresta de la muntanya, el punt d'observació. Probablement cada dia aguaitava des

EL TEMPS

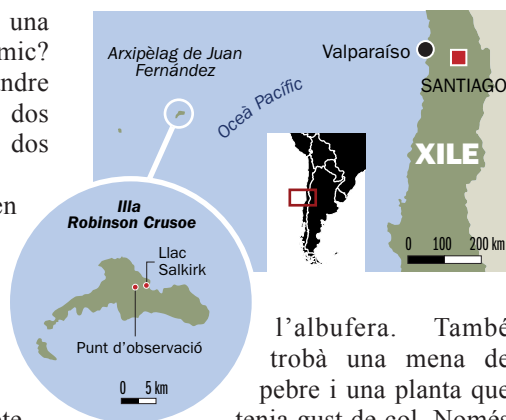
Actualment, els pescadors que hi viuen recorden la mítica figura de Robinson Crusoe.

d'allí durant hores. Si divisava una vela havia de decidir: amic o enemic? Encendre senyals de foc o romandre invisible? Albirà alguns vaixells, dos fins i tot atracaren a l'illa, tots dos espanyols. Per poc n'escapà.

Els primers vuit mesos foren difícils per a Selkirk. El pirata, àvid d'or i d'aventures, caigué en depressió. Però en algun moment començà a instal·lar-se.

De fet, entre totes les illes, anà a parar a la que era feta per a la seua mena d'existència. Prompte començà a anar-li probablement més bé que no li havia anat abans i que no li aniria després. Estava pres; i lliure com mai.

Quasi tot l'any el clima hi era suau i quasi sempre eixut. No hi havia animals verinosos ni perillosos, l'aigua dolça hi brollava a doll. Foques grasses gandulejaven a la platja, llagostes i una diversitat de peixos habitaven

l'albufera. També trobà una mena de pebre i una planta que tenia gust de col. Només li faltava sal, com es va queixar als seus salvadors.

Selkirk no fou el primer home que habità ací. El 1574 els descobridors espanyols hi portaren cabres, més vaixells hi portaren gats i rates, també raves i pastanagues. Els animals es multiplicaren, al contrari que els homes, que només hi vivien esporàdicament. Selkirk ensinistrava gats perquè

el defensaren de les rates, que de bona gana li rosegaven els peus a la nit. Però la seua màxima diversió era un ramat de cabres salvatges.

La caça de cabres es convertí en el seu esport. Aprengué a córrer més ràpidament que elles i a tirar-les a terra mentre galopaven. Moltes, les tornà a deixar lliures, però, tal com contà als seus rescatadors, en va matar 500 per a la carn i la pell; en portava el compte.

Sexualment, és molt probable que visquera de la pròpia mà. No obstant això, alguns experts es demanaven si ho feia amb les cabres. Per a les seues necessitats comunicatives, Selkirk llegia la Bíblia, resava, meditava i cantava els salms. Als seus salvadors els digué que mai no havia estat tan bon cristià com ací, però que dubtava que ho tornara a ser mai.

Pel que fa a la salut, l'home de l'illa, a trenta-pocs anys, estava en

molt més bones condicions que els mariners que el recolliren. La meitat de la tripulació patia escorbut després de la miserable travessa des d'Anglaterra. En canvi, Selkirk es movia amb agilitat. A la planta dels peus hi tenia tantes durícies que podia cabriolar més ràpidament que el gos del vaixell en el terreny escarpat de la seua illa volcànica. Ja no suportava les sabates, ni el rom.

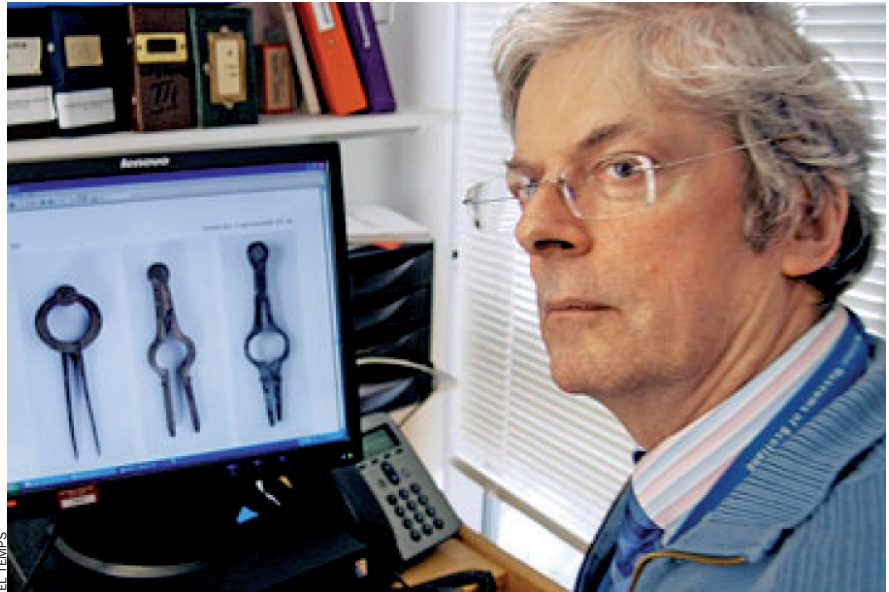
Durant quasi tres anys Selkirk navegà pel món amb els pirates que l'havien rescatat. Lluitaren, furtaren i extorquiren; tot açò amb la benedicció de la corona, ja que les seues víctimes eren enemics de la pàtria. A final del 1711 l'illenc tornà a Anglaterra amb uns béns considerables. De seguida fou una celebritat i als pubs bescanviava les seues històries per menjar i beguda. Probablement, especula l'arqueòleg Caldwell, fou així com Daniel Dafoe el va conèixer.

Però el món dels humans no li agradava. L'apressava la malenconia de la seua illa. Un periodista el va citar així: "Ara tinc 800 lliures esterlines, però mai més tornaré a ser tan feliç com ho vaig ser quan no tenia ni un cèntim." Es va emborratxar, es va barallar, va tenir dos matrimonis al mateix temps i després va fugir a mar, aquesta vegada com a alferes de la marina.

A 45 anys acabà de sobte a la tomba dels mariners. El desembre del 1721 agafà la febre groga davant l'oest d'Àfrica. *Robinson Crusoe* ja era aleshores un memorable èxit literari. Avui encara es reconeix l'obra de Defoe com la primera novel·la en llengua anglesa.

Mentrestant, hi ha un enigma de Selkirk que encara no s'ha resolt. A les descripcions dels viatges es dedueix que l'abandonat seguia una mena de diari a Más a Tierra. Una carta d'una de les seues vídues ho confirma. Però on són aquestes notes?

L'arqueòleg Caldwell té una idea sobre això. Poc després de la mort de Selkirk els seus escrits anaren a parar a mans del duc de Hamilton, el noble més ric de tot Escòcia. Quan, al segle XIX, els seus descendents necessitaren diners subhastaren quadres i col·leccions a Christie's, Londres. En aquesta subhasta es destacà

L'arqueòleg David Caldwell.

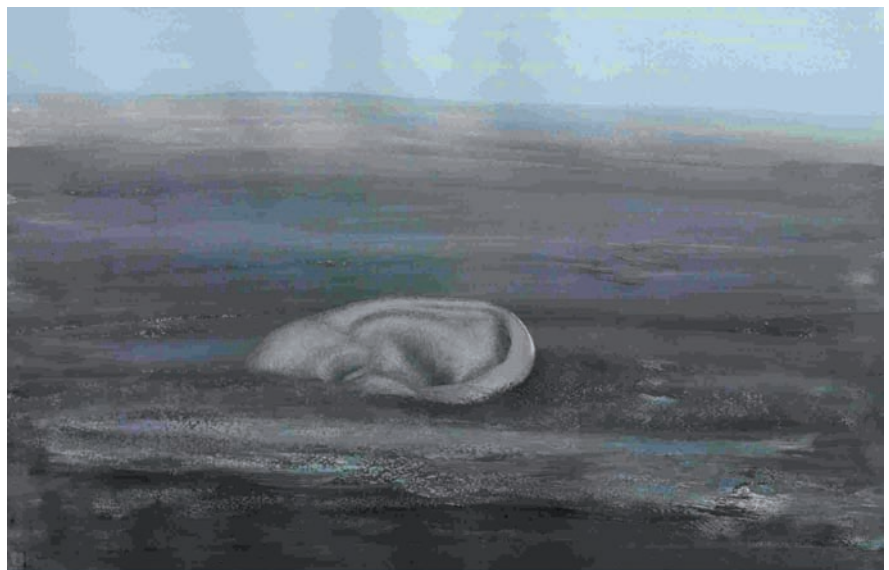
el jove imperi alemany com un gran comprador.

Per tant, si encara existeix, el diari del vertader Robinson podria ser al bell mig de Berlín. "Jo –diu Caldwell– sospitaria primer de tot que

es troba oblidat en un prestatge de la Biblioteca Estatal, entre el patrimoni cultural prussià."

Marco Evers

Traducció de Beatriu Vallès Jimeno

Perejaume

El paladar jussà i el paladar sobirà

Del 22 d'abril al 28 de juny de 2009

Sala Gòtica. Institut d'Estudis Ilerdencs
Pl. Catedral s/n. Tel 973 27 15 00
www.fpiei.cat

Diputació de Lleida

INSTITUT
D'ESTUDIS
ILERDENCS